

MÀRIUS SERRA

Escriptor, enigmista i guanyador de l'últim premi Sant Jordi de novel·la

«LES COSINES DE FERRAN SUNYER EREN TRANSCRIPTORES D'UNA SÈRIE DE CONCEPTES MATEMÀTICS QUE NOMÉS GRATAVEN»

Oriol Izquierdo

Màrius Serra va obtenir el premi Sant Jordi el passat desembre per l'obra *Plans de futur*, la seva primera incursió en la novel·la d'ençà de la publicació de *Quiet*, un relat sense ficció que era, no en tinc cap dubte, la millor obra de l'autor fins a la data, el 2008. I la més compromesa. On el duria, després, el seu instint narrador? El repte no era fàcil, però *Plans de futur* hi respon sense complexos, amb senzillesa i amb coherència exemplar. Amb una bona novel·la. En parlem amb l'autor al seu estudi quan se'n prepara la tercera edició.

El motor aparent de *Plans de futur* és la vida d'un matemàtic eminent que dona el nostre país a començament de segle i que desplega la seva activitat sota el franquisme. Diria vostè que és la biografia d'un matemàtic, aquesta novel·la?

No; diria que és una novel·la que parteix de la biografia d'un matemàtic. L'ànima de la novel·la i allò que l'emmarca temporalment és la vida de Ferran Sunyer, que va néixer el 1912 i va morir el 1967. Però he partit clarament de la premissa que ja n'existia una biografia canònica, la d'Antoni Malet, molt ben documentada, que s'ocupava especialment de la dimensió acadèmica de Ferran Sunyer. Per això he volgut posar el focus més en el seu entorn que no estrictament en ell.

Hi ha almenys un moment en la novel·la en què sembla que vol fer notar que està parlant d'un matemàtic. És al capítol on reproduceix algunes cartes entre els dos Ferrans, el Sunyer i el seu cosí, i especialment una carta del matemàtic Szolem Mandelbrojt. Jo he de confessar que no vaig entendre res del que explicava aquella carta. Sap vostè de què parla?

Podria fingir que sé de què parlo... Una de les qüestions clau en el procés d'escriptura de la novel·la va ser decidir si Ferran Sunyer en seria una de les veus o no. He comptat amb molt bon assessorament de matemàtics d'aquí,

especialment de Toni Guillamon i Manuel Castellet, i vaig arribar a la certesa que el meu nivell conceptual en matemàtiques no em permetria capir o parlar-ne amb la naturalitat que exigiria posar-me en el cervell de Ferran Sunyer. I aquest, entre d'altres, va ser un dels motius que va fer-me fixar –com quan t'enamores d'una noia que no et fa cas i acabes fixant-te en l'amiga– en les dues cosines, especialment, i també en la mare. Entre altres coses perquè trobava fascinant, fins a identificar-m'hi, el paper d'elles, que eren transcriptores d'una sèrie de conceptes que només grataven. Per això vaig desistir de fer-lo personatge narrador i intentar ficar-me dins el seu cervell, perquè sentia que estaria en fals.

Tal com ha presentat la novel·la, no crec que cap lector pugui sentir-se decebut per no trobar-se un llibre d'iniciació o de divulgació matemàtica.

M'hauria posat en un mal camí, entre altres coses perquè Ferran Sunyer va ser un investigador de la matemàtica: ell fa recerca i explo-

racions, no és un divulgador. He trobat gent que va rebre d'ell classes particulars d'àlgebra, com pot fer-ne qualsevol professor de matemàtiques, però si avui en parlem de Sunyer en tant que matemàtic és per una ultraespecialització dins el camp. L'única cosa que se'n pot dir d'una manera divulgadora és que les seves feines per a la US Navy eren sobre la propagació de les ones del sonar entre els submarins i la terra, i que els ajudava amb càlculs matemàtics. Això és fàcil de veure: veiem el submarí i el sonar.

És molt clar que no ha volgut fer un *biopic* ni un exercici d'exaltació del personatge, sinó tornar, a partir de l'experiència singular de Sunyer, al seu univers literari.

Per a mi va ser un regal trobar-me amb un entorn biogràfic com el de Sunyer, en el qual hi havia un home de ciència, que és una cosa que a mi sempre m'ha interessat;

«VAIG ARRIBAR A LA
CERTESA QUE EL MEU
NIVELL CONCEPTUAL EN
MATEMÀTIQUES NO EM
PERMETRIA PARLAR-NE
AMB LA NATURALITAT QUE
EXIGIRIA POSAR-ME EN
EL CERVELL DE FERRAN
SUNYER»

algú discapacitat, que per raons biogràfiques m'és una cosa propera; Dalí, que quan jo començava a escriure m'havia arribat a obsessionar fins a tenir un projecte literari de contes a partir de quadres seus, i la seva relació amb la ciència també era important... Aquesta confrontació entre la imatge del geni impostat, construït, de Dalí, fent escarafalls de gran geni, i algú altre que, en canvi, és als antípodes d'això, un geni secret, humil, amagat i gairebé sense voler. I bé, després la defensa de la llengua i de la continuïtat cultural, amb algú que fa servir un altre llenguatge, com l'algebraic, però que tanmateix és tossut i manté la catalanitat en temps no ja difícils sinó impossibles, contra totes les adversitats. De manera que vaig tractar de relacionar-me amb aquests personatges com si me'ls hagués inventat, com si fossin personatges de ficció, però amb l'afegit que tenia unes dades biogràfiques que ja em venien donades i que eren prou potents des d'una perspectiva novel·lesca.

Ha dit que dubtava de quina manera donar veu a Ferran Sunyer. Una de les coses més suggeridores de la construcció de la novel·la és aquest joc de narradors i de narrataris, de veus que parlen i de veus a les quals s'adrecen. I un dels encerts que diria que ha tingut és saber que, si Ferri tenia les característiques que tenia, gairebé sempre havia de parlar per persona interposada: sempre veiem Sunyer al centre, però gairebé mai no el sentim.

Hi ha una frase a l'inici de la novel·la que diu que el més important d'un relat és saber qui l'explica. I això em va costar moltíssim de trobar, molt. La clau de volta va venir donada, curiosament, per un element aparentment accessori de la documentació, com són les cartes. Vaig provar l'exercici de la segona persona, natural en la correspondència, i em vaig adonar que em permetia un foc creuat que gairebé fa que el lector tingui la sensació que li parlen a ell però que erren el tret, com si fos al mig entre els corresponents. Això em va permetre desenvolupar els caràcters de les dues germanes, que són molt semblants i es diferencien sobretot per la persona a qui s'adrecen.

Aborda un personatge i un entorn molt potent, amb una sèrie d'aspectes, aquests que ha enumerat abans, cadascun dels quals donaria lloc a moltes i moltes pàgines. Però la sensació del lector és que en cap moment no ha tingut l'obsessió de munyir-los a fons, sinó que ha tingut la tranquil·litat que el que feien era enriquir i donar gruix a allò que explicava vostè, que és una altra cosa.

He de reconèixer que no he tingut temptacions de desenvolupar sub-

Jordi Play

trames de tots aquests temes segurament perquè ja he deixat enrere aquell desfici de primera novel·la, de voler-ho exhaurir tot. Però també per la constatació que havia de ser una novel·la de portes endins, la novel·la d'aquests personatges i les seves relacions. Hi ha context, hi ha la Guerra Civil, però només perquè pot afectar el que passa dins. Em feia por agafar el Dalí i dir que aquell estiu hi havia el Lorca allà, i vinga, posem-hi un episodi que llueixi. Vaig mirar qui hi havia al lliurament dels premis Prat de la Riba, i hi havia molts noms a part del Puig i Cadafalch; però, ostres, quin tractament en fas? Una escena històrica o... de cartró pedra? No volia distreure'm ni distreure, i m'hi ha ajudat haver trobat la veu aquesta d'adreçament. L'únic que em feia dubtar era el monòleg del pare absent. Sostenir això és el que em va fer suar més. Però un cop triat em va funcionar, i estic content del resultat.

Un dels temes centrals em sembla que és la distància entre la realitat i la ficció, o entre la realitat i el relat.

Fa vostè una cabriola atrevida: agafa un personatge molt marcat, històric, en un moment històric molt marcat, i amb una sèrie d'elements que són reals i documentats construeix un melodrama familiar fictici, radicalment fictici. I no en demana excuses enlloc. A mi això m'agrada: és un exercici de confiança en el lector.

Vaig deixar-lo obert amb allò del patrimoni immaterial de la ficció

**«L'ÚS DELS NOMBRES
PRIMERS PER ESTRUCTURAR
LA NOVEL·LA FORMA PART
DE TOT UN CATÀLEG DE
POSSIBLES APROXIMACIONS
A FENÒMENS PRIMARIS
MATEMÀTICS D'ABAST
GENERAL»**

com a fórmula. Ara bé, a partir de la tercera edició explicitem, a petició de la Fundació Ferran Sunyer, que la carta del pare absent és fictícia, per bé que d'una manera implícita jo ja ho dic... He tingut en tot moment la sensació que la meua ficció sobre aquests personatges no era una invenció absoluta sinó que partia d'un entorn, d'unes vides, d'unes dades biogràfiques, a partir de les quals tu no pots ni saber ni deixar de saber on va a parar aquest senyor, el pare, però sí que saps que els va abandonar. Per tant tu pots fer-te una hipòtesi de per què els va abandonar. I no he volgut en cap moment anar a repèl. De fet, m'he esforçat per eludir anacronismes. Per exemple: em feia molta gràcia, dins aquest to de joc verbal que els caracteritza, que de la cadira de rodes del Ferri en diguessin Ferrari. Fins que em vaig adonar que el cotxe d'Enzo Ferrari era posterior! I li vaig posar Filferri, que és un joc de paraules que em fa menys gràcia que Ferrari...

Com a joc de paraules és molt millor!

Ostres, vols dir? Bé, he intentat que aquest fos el criteri. Sí que els acudits me'ls he inventat jo, però tinc un llibre de Fages de Climent que explica que l'avi de les Carbona era conegut per les seves plagasitats i jocs de paraules. Elles són d'una família educada, lectora, amb gust per la llengua, per tant per mi això no és anar a repèl. Tinc el testimoni personal d'Heidi Burguès, que quan va tornar de l'exili mexicà va anar dos dies per setmana a casa els Sunyer a rebre classes, i deia: d'aquest pare, mai no en parlava ningú. Era tabú, i es comprèn: mor de tuberculosi el cunyat, la cunyada ja devia estar tocada de tuberculosi, entremig neix un fill esguerrat i l'altre toca el dos, i després mor la seva dona... És lògic que no el tinguin enaltit.

Hi ha un segon cercle de personatges entre els quals destaquen d'una manera especial els Pi. Una vegada més evita la temptació de perdre's en material molt ric —els Pi i Sunyer són els Pi i Sunyer— i aleshores el que fa és incorporar-hi el joc d'una manera gairebé innocent o ingènua. Per a un matemàtic, els Pi, siguin cosins o no siguin cosins, porten un cognom molt marcat... Deixi'm lligar això amb un altre aspecte: fins a quin punt el recurs als nombres primers per estructurar la novel·la forma part d'aquesta dimensió innocent del joc?

L'ús dels nombres primers forma part de tot un catàleg de possibles aproximacions a fenòmens primaris matemàtics d'abast general. Com quan ell intenta encobrir les seves cosines i distreu la mare dictant-li... el teorema de Pitàgores! L'estructura de la novel·la em va fer anar de corcoll durant un període gran de l'escriptura. Com que no és una novel·la que parteix en *tabula rasa* de la invenció, sinó que tu selecciones un seguit d'episodis que existien, numerar-los amb els nombres primers em servia per donar aquesta dimensió d'obra d'art, en el sentit de dir «això no és la història de», no és del zero al cent, sinó que és un mosaic, sense la voluntat de fer un trencaclosques que calgui resoldre. Sempre m'he trobat fent jocs estructurals quan he fet novel·la. Per exemple

a *Farsa* em vaig engavanyar a mi mateix perquè els capítols havien de ser els 36 números de la ruleta. Aquí en canvi van venir en un sentit obert: els números primers no ens els acabarem. No té més transcendència que remarcar un tret distintiu d'ell, en matemàtica i en singularitat. Era una persona molt singular.

Es nota que no s'ha volgut imposar una estructura que obligués la novel·la a anar per on l'estructura marcava. No hi ha unes simetries marcades, hi ha capítols en què hi ha jocs de veus diverses que parlen, amb naturalitat i sense necessitat de cap justificació. El lector té la sensació que és el relat el que ha anat conduint-lo.

He tingut una placidesa de relació amb l'estructura de la novel·la que no havia tingut mai amb cap altra. Vaig tenir la sensació que tenia tots els personatges al cap, que tenia tota la novel·la al cap durant el procés. I això em va donar tranquil·litat. La qüestió matemàtica que m'han destacat en algun lloc, de l'acudit entre el físic i el matemàtic i l'enginyer, m'interessava per remarcar la distància entre els dos cosins: el cosí, que és un home de ciència però és un home pràctic i acaba essent un enginyer, de ciència aplicada; mentre que l'altre, més enllà que la matemàtica l'apassioni, és que pot fer ben poques altres coses, no pot tocar res. Em semblava que era un camí que tenia certa lògica i el volia remarcar: aquest punt de divergència d'una ment que treballa una cosa tan incòrpora com la matemàtica... en unes condicions corporals tan limitades. ☺

Oriol Izquierdo. Escriptor i professor de literatura i humanitats a la Universitat Ramon Llull, Barcelona.

Jordi Play

«HE TINGUT EN TOT MOMENT LA SENSACIÓ QUE LA MEUA FICCIÓ SOBRE AQUESTS PERSONATGES NO ERA UNA INVENCió ABSOLUTA SINó QUE PARTIA D'UNES DADES BIOGRÀFIQUES»